

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำว่า ศาสนา ว่าโดยทั่วไปมีความหมายกว้างมาก รวมทั้งหลักธรรม พระสงฆ์ องค์กร สถาบัน กิจกรรม จนถึงศาสนสถาน และศาสนวัตถุทุกอย่าง แต่ถ้าจะเจาะลงไปให้ถึงความหมายที่แท้จริง พระพุทธศาสนามีความหมายตรงไปตรงมาตามคำแปลเชิงพยัญชนะของคำว่า พระพุทธศาสนา คือ “คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า” นี่เป็นอัตลักษณ์แท้จริงของพระพุทธศาสนา สิ่งอื่นนอกจากนี้เป็นส่วนขยายที่งอกขึ้นมาจากคำสอนของพระพุทธเจ้า และเมื่อจับความหมายที่แท้จริงแล้ว ก็เห็นว่า ความดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา หมายถึง ความคงอยู่แห่งคำสอนของพระพุทธเจ้า หากคำสอนของพระพุทธเจ้าเลือนรางหายไป แม้จะมีบุคคล กิจกรรม ศาสนสถาน และศาสนวัตถุใหญ่โตมโหฬารมากมายเพียงใด ก็ไม่อาจถือว่าเป็นพระพุทธศาสนา แต่ในทางตรงข้าม แม้ว่าสิ่งที่เป็นรูปธรรมภายนอกดังกล่าวจะสูญหายไป ถ้าคำสอนของพระพุทธองค์ยังดำรงอยู่ บุคคลก็ยังคงรู้จักพระพุทธศาสนาได้ ด้วยเหตุนี้ การดำรงรักษาพระพุทธศาสนาที่แท้จริง จึงหมายถึงการดำรงรักษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

กล่าวให้เฉพาะลงไป คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น คือ พุทธพจน์ หรือพระดำรัสของพระพุทธเจ้า ดังนั้นว่าโดยสาระการดำรงรักษาพระพุทธศาสนาจึงหมายถึง การดำรงรักษาพระพุทธพจน์ ซึ่งพระพุทธพจน์นั้น เป็นพระดำรัสที่พระพุทธองค์ตรัสแสดงธรรม และบัญญัติวินัยไว้ก่อนพุทธปรินิพพาน พระพุทธองค์ตรัสไว้เองว่า จะไม่ทรงตั้งพระภิกษุองค์ใดเป็นศาสดาแทนพระองค์เมื่อพระพุทธองค์ปรินิพพานล่วงลับไป แต่ได้ทรงมอบหมายให้ชาวพุทธได้รู้กันว่า พระธรรมวินัยนั้นแหละเป็นพระศาสดาแทนพระองค์^๑ และอีกแง่หนึ่ง อาจมองลึกลงไปถึงขั้นที่เอาพระพุทธศาสนาเป็นชีวิตของแต่ละคน พระพุทธศาสนาในความหมายที่เป็นแก่นสารแท้ ๆ ก็คือ ผลที่เกิดขึ้นเป็นความดี เป็นความเจริญก้าวหน้าองงามขึ้น หรือเป็นการพัฒนาขึ้นของไตรสิกขาในชีวิตของเรา^๒ พระพุทธศาสนาชนิดที่เป็นเนื้อ เป็นตัว เป็นชีวิตนั้น ต้องอาศัยพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมคำสั่งสอน และประสบการณ์ที่เป็นผลจากการปฏิบัติของพระพุทธองค์^๒ มาเรียบ

^๑ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^๒ มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๖.

เรียงร้อยกรองสั่งสอน เพราะว่าความหมายของพระพุทธศาสนาในแง่ลึก หมายถึง การที่สามารถ
ละโลภะ โทสะ โมหะได้ การที่จะละโลภะ โทสะ โมหะได้นั้น ก็ด้วยการปฏิบัติตามศีล สมาธิ
ปัญญา^๓

มนุษย์ทั้งหลายส่วนมากตกอยู่ในกิเลส และกามคุณ ตกอยู่ในอำนาจของความโลภ ต้อง
ลัก ต้องขโมยหาเอาทรัพย์ของคนอื่นมาเป็นของตนในทางที่ไม่ชอบธรรม บางครั้งก็ตกอยู่ในอำนาจ
ของความโกรธ ต้องด่าต้องฆ่ากัน ต้องเข่นตี ต้องประหารประหาร ต้องผูกพยาบาท ต้องอาฆาต
จองล้างจองผลาญกัน บางครั้งก็ตกอยู่ในอำนาจของโมหะ ทำอะไร ๆ ก็ทำไปตามอำนาจของโมหะ
ไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี บาปบุญคุณโทษ ประโยชน์และไม่ประโยชน์ จะทำมาค้าขาย ก็ต้องค้าขาย
ด้วยการโกง มีการโกงตาชั่ง เป็นต้น บางครั้งเราก็ต้องตกอยู่ในอำนาจของราคะ ประพฤติไปตาม
อำนาจของราคะ มีการข่มขืนชำเรา เป็นต้น บางครั้งก็ตกอยู่ในอำนาจของตัณหา คือ ความทะยาน
อยากอย่างแรงกล้า บางครั้งก็ตกอยู่ในอำนาจของอุปาทาน เหตุนั้น เมื่อมีกิเลส มีโลภะ โทสะ
โมหะ ราคะ^๔ ตัณหา^๕ อุปาทาน^๖ เกิดขึ้น

ความที่ต้องติดพันหมกมุ่นอยู่ในกิเลส และกาม พอกพูนความโลภ โกรธ หลง ชักนำให้
เกิดความใคร่ ให้รัก ให้อยากได้ กล่าวคือ ตัณหาและความทะยานอยาก ราคะความกำหนัด เป็นต้น
จัดว่าเป็นกิเลสमार เพราะเป็นโทษล้างผลาญคุณความดี และวัตถุสาม คือ อายตนะภายนอก ได้แก่
รูป เสียง กลิ่น รส โสภณรูปะ เมื่ออายตนะภายในมาประสบ ทำให้ตาเห็นรูปสวย หูฟังเสียงไพเราะ
จมูกดมกลิ่นหอมหวาน ลิ้นลิ้มรสอร่อยชอบใจ ภายได้สัมผัสเกิดความนุ่มนวลถูกใจ ต่างทำให้เกิดความน่า
ปรารถนา น่าพึงพอใจทั้งสิ้น สร้างกิเลสให้เจริญงอกงาม เป็นอารมณ์เครื่องผูกใจ^๗ หลังจากที
บุคคลหมดเรี่ยวแรง และเวลาแห่งชีวิตของตนวิ่งตามหาความสุขจากการเสพเสวยกามคุณจน
เหนื่อยอ่อนแล้ว ก็ผิดหวังเพราะไม่ได้สมความปรารถนาเสียทั้งหมด ดังมีคำกล่าวของพระโสภณ
มหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ว่า

ผู้ที่ไม่เคยรู้จักกับการเจริญวิปัสสนา เพื่อให้เห็นทุกข์ตามสภาพความเป็นจริง มักจะเชิดชู
ยินดีความคิด และความเชื่อของตน ทั้งมีความหวังอยู่เสมอ ๆ ว่า จะได้พบความสุขรออยู่
ข้างหน้าแม้ว่ากำลังเผชิญกับความทุกข์อยู่ก็ตาม เขาพอใจจะคิดว่าเขามีตัวตนอยู่ในโลกนี้

^๓ พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), ปฏิจาสุมุปาบท เหตุผลแห่งวิภังคสูตร, แปลโดย
พระคันธสาราภังค์, (กรุงเทพมหานคร: หจก.ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓๒.

^๔ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๘๒/๙๑., ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๕๙/๒๐๖.

^๕ ดูรายละเอียดใน ขุ.จ. (ไทย) ๓๐/๕๙/๒๒๙-๒๓๐.

^๖ อภิ.สง. (ไทย) ๓๔/๑๕๕๓/๓๗๖.

^๗ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๗/๒๕๑., ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๑๐/๗๙., ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๕๓/๒๖.

และหวังอยากจะมี ความมั่งคั่งร่ำรวย หลงผิดว่าความทุกข์เป็นความสุข ดังนั้น ความยึดมั่นของเขาจึงเพิ่มพูนขึ้น และพยายามทุกวิถีทางในการสนองความต้องการของตน จนบางครั้งไม่ลังเลจะฆ่า จะลักทรัพย์ จะฉ้อโกง หรือทำชั่วเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ^๕

กิเลส เป็นสิ่งมัวหมอง ทำให้บุคคลมัวเมา หมดสง่าราศี ไม่ผ่องใส ไม่รุ่งเรือง ถูกราคะและโทสะปกคลุม ถูกอวิชชาหุ้มห่อ ยืนติรู่ที่ไม่น่ารัก ต้มสุราและเมรัย เสพเมถุน เป็นคนมีดบอด ยินดีทองและเงิน ดำเนินชีวิตด้วยมิฉฉาชีพ อุปกิเลสที่เป็นเหตุให้บุคคลมัวหมอง ไม่สง่า ไม่ผ่องใส เป็นที่รู้กันว่าไม่บริสุทธิ์ เป็นทาสแห่งตัณหา ถูกตัณหา ชักนำให้อัธยาศัยพหยาบเจริญเติบโต ย่อมยินดีการเกิดใหม่เพราะฉะนั้นกิเลส หรืออกุศลธรรมทั้งหลายเป็นเหตุแห่งจิตตูปบาท การขัดเกลากิเลส หรือละกิเลส จึงเป็นเหตุแห่งการหลีกเลี่ยงความชั่ว เหตุแห่งการไปสู่ความเจริญ และเหตุแห่งความดับสนิทในวิมุตติ^๖

ด้วยปัญหาและความสำคัญของกิเลสนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความประสงค์จะค้นคว้าในรายละเอียดของคำสอนในสามัญญผลสูตรเพิ่มเติม ในข้อที่เป็นเหตุเกิด และเหตุดับของกิเลส ความแตกต่างกันระหว่างผลการปฏิบัติสมถกรรมฐาน และวิปัสสนาภาวนา หลักธรรมและหลักปฏิบัติในการเจริญวิปัสสนาภาวนา เป็นต้น เพื่อให้เกิดความกระจ่างในระดับที่เป็นเป้าหมายในการดำเนินชีวิตของบุคคลทั่วไปในเบื้องต้น และเพื่อเป้าหมายสูงสุดของบุคคล คือ ความหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสโดยสิ้นเชิง การวิจัยนี้ยังเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจ และสามารถน้อมนำมาเป็นแนวทางในการเจริญวิปัสสนาภาวนา ตรงตามหลักธรรมในพระไตรปิฎกที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ อันเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้ใดในการศึกษา และผู้สนใจในการเจริญวิปัสสนาภาวนา และเพื่อดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรสืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาเนื้อหาหลักธรรมในสามัญญผลสูตร

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ใช้จัดกิเลสในสามัญญผลสูตร

^๕ พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), นิพพานกถา, แปลโดย พระคันธสาราภิวังศ์, (กรุงเทพมหานคร: ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕๗.

^๖ ดูรายละเอียดใน พระบรมปริยัติวิธาน, แสงสว่างทางปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพลส จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๔-๑๔๖.

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาหลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อขจัดกิเลส ที่ปรากฏในสามัญญผลสูตร

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ เนื้อหาหลักธรรมในสามัญญผลสูตรเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ หลักธรรมที่ใช้ขจัดกิเลสในสามัญญผลสูตรเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ หลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อขจัดกิเลส ที่ปรากฏในสามัญญผลสูตรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลักโดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาหลักธรรม และการปฏิบัติกรรมฐานเพื่อขจัดกิเลสในสามัญญผลสูตร โดยการศึกษาข้อมูลจาก คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ คัมภีร์พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย แปล ชุด ๙๑ เล่ม ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๒๕ อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค คัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะ และคัมภีร์ปรมัตถทีปนี เป็นต้น ตลอดจนหนังสือ เอกสาร ตำรา ผลงานทางวิชาการและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาด้านเนื้อหาเรื่องหลักธรรม และการปฏิบัติเพื่อขจัดกิเลสที่ปรากฏในสามัญญผลสูตรครั้งนี้กำหนดขอบเขตเฉพาะคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ คัมภีร์พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย แปล ชุด ๙๑ เล่ม ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๒๕ ฎีกา ปกรณ์วิเสส อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๑ และข้อที่ ๒

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านการศึกษา

การศึกษาเรื่อง หลักธรรมและการปฏิบัติเพื่อขจัดกิเลสที่ปรากฏในสามัญญผลสูตรนี้มีขอบเขตการศึกษาที่กว้างขึ้น คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ คัมภีร์พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย แปล ชุด ๙๑ เล่ม ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๒๕ ฎีกา ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นเนื้อหาที่มีรายละเอียดที่ลึกซึ้งลงไป เช่น คัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะ คัมภีร์ปรมัตถทีปนี คัมภีร์วิปัสสนาธุชา และคัมภีร์อรรถสาธิต เป็นต้น ตลอดจน

หนังสือ เอกสารตำรา มีหนังสือ “ปริเฉทที่ ๔ วิถีสังคหะ” รจนาโดย พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ และ หนังสือ “ปฎิจจสมุปบาท เหตุผลแห่งวิภูสงสาร” รจนาโดย พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) เป็นต้น ผลงานทางวิชาการและรายงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่วนใหญ่เป็น วิทยานิพนธ์พุทธศาสนาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) ซึ่งตรงตามวัตถุประสงค์

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ สามัญญผลสูตร หมายถึง พระสูตรว่าด้วยผลของความเป็นสมณะ ชี้ให้เห็นว่า การเข้ามาบวชถือพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนานั้นได้อานิสงส์ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน จนถึงระดับสูงสุดอย่างไร

๑.๕.๒ กิเลส หมายถึง สภาพที่ทำให้จิตเศร้าหมอง, หนทางแห่งอกุศลกรรม, ทางทำความชั่ว, กรรมชั่วอันเป็นทางไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ หรือทุกข์

๑.๕.๓ การขจัดกิเลส หมายถึง การทำให้ภาวะไร้กิเลส และไม่มีทุกข์เกิดขึ้น เครื่องมือที่ใช้ในการละ หรือขจัดกิเลส คือ ปหาน ๕ ได้แก่ ตทังคปหาน วิกัมมณปหาน สมุจเฉทปหาน ปฏิปัสสัทธิปหาน นิสสรณปหาน

๑.๕.๔ หลักวิปัสสนาภาวนา หมายถึง การอบรมจิต เป็นการฝึกอบรมปัญญาให้เกิดการรู้แจ้ง รู้เท่าทัน เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง มีอิสระไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลส และความทุกข์

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๖.๑.๑ พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีสันจวรรค มีคำอธิบายอานิสงส์ของภิกษุผู้มีศีลสมบูรณ์ว่า “มหาบพิตร ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยศีลสมบูรณ์อย่างนี้ ย่อมไม่ประสพภัย อันตรายจากการสำรวมในศีลเลย เปรียบเสมือนกษัตริย์ผู้ได้รับมูรธาภิเษกเป็นพระราชา กำจัดข้าศึกได้แล้ว ย่อมไม่ประสพภัย อันตรายจากข้าศึกเลย ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยอริยสีลชั้นธรรมาภิเษกอย่างนี้ ย่อมเสวยสุขอันไม่มีโทษในภายใน มหาบพิตร ภิกษุชื่อว่า สมบูรณ์ด้วยศีลเป็นอย่างนี้แล”^{๑๐}

^{๑๐} ที.สี. (ไทย) ๙/๒๑๒/๓๒.

ในมัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ มีคำอธิบายการจัดกิเลสอย่างกลางไว้ว่า “ภิกษุนี้ประกอบด้วยอริยสีลชั้น อริยอินทริยสังวร และอริยสติสัมปชัญญะแล้ว พักอยู่ ณ เสนาสนะเจียบสัจด์ คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชัฏ ที่แจ้ง ลอมฟาง นั่งขัดสมาธิ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า เธอละอภิชฌาในโลก ขำระจิตให้บริสุทธิ์จากอภิชฌา ละความ มุ่งร้าย คือพยาบาท มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ ละถีนมิทธะ มีจิตปราศจากถีนมิทธะ กำหนดแสงสว่าง มีสติสัมปชัญญะ ละอุทัจจกุกกุกจะ เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบภายใน ละวิจิกิจฉา ข้ามพ้นวิจิกิจฉาได้แล้ว ไม่มีความสงสัยในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ขำระจิตให้บริสุทธิ์ จากวิจิกิจฉา เธอละนิรวณ ๕ ประการนี้ ที่ทำให้จิตเศร้าหมองบั่นทอนกำลังปัญญา”^{๑๑}

ในขุททกนิกาย มหานิทเทส มีคำอธิบายเกี่ยวกับกิเลส โดยสมเด็จพระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่กับกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ภายใน ผู้อยู่กับกิเลสที่ฟุ้งขึ้น ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ไม่สบาย ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่กับกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ภายใน ผู้อยู่กับกิเลสที่ ฟุ้งขึ้น ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ไม่สบาย เป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลาย บาปอกุศลธรรมทั้งหลาย มีความดำริ ซ่านไปเกื้อกูลแก่สังโยชน์ ย่อมเกิดแก่ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะตาเห็นรูป บาปอกุศลธรรม ทั้งหมด ย่อมอยู่ ย่อมซ่านไปภายในของภิกษุนั้น เพราะฉะนั้น จึงตรัสเรียกภิกษุนั้นว่า ‘ผู้อยู่กับ กิเลสที่นอนเนื่องอยู่ภายใน’ บาปอกุศลธรรมเหล่านี้ ย่อมฟุ้งขึ้นท่วมภิกษุนั้น เพราะฉะนั้น จึงเรียก ภิกษุนั้นว่า ‘ผู้อยู่กับกิเลสที่ฟุ้งขึ้น’”^{๑๒}

๑.๖.๑.๒ อรรถกถา (แปล) ฉบับมหาหมากุฎราชวิทยาลัย มีคำอธิบายความหมาย ของอนุสัย ไว้ว่า อนุสัย ๗ คือ กามราคานุสัย ๑ ปฏิฆานุสัย ๑ มานานุสัย ๑ ทิฏฐานุสัย ๑ วิจิกิจฉา นุสัย ๑ ภวราคานุสัย ๑ อวิชชานุสัย ๑. ชื่อว่า อนุสัย เพราะนอนเนื่องโดยอรรถว่าละไม่ได้, ความ กำหนดกาม ชื่อว่ากามราคะอีกอย่างหนึ่ง ราคะ คือกาม ชื่อว่ากามราคะ, ชื่อว่าปฏิฆะ เพราะ กระทบกระทั้งในอารมณ์, ชื่อว่าทิฏฐิ เพราะอรรถว่าไม่เห็นความเป็นจริง, ชื่อว่า มานะ เพราะ สำคัญว่าดีกว่าเขาเป็นต้น, ความกำหนดในภพ ชื่อว่า ภวราคะ, กามราคะมีกำลัง ชื่อว่า กามราคานุสัย แม้ในบทที่เหลือก็อย่างนี้^{๑๓}

๑.๖.๑.๓ คัมภีร์ฎีกา เช่น อภิธัมมัตถสังคหะ และปรมัตถทีปนี มีคำอธิบาย อานุภาพของมรรคว่า “อริยมรรคเมื่อเกิดคราวหนึ่ง ย่อมกำจัดกิเลสอันตนพึงกำจัดให้ไม่เกิดอีก นี่ คืออานุภาพแรกของมรรค และมรรคยังก่อให้เกิดวิบากอันประกอบด้วยชวนกิจเหมือนกุศลชวนะ และกิริยาชวนะในเวลาถัดมา กระทำให้ควรแก่การเข้าสมาบัติในเวลาใดเวลาหนึ่ง นี่คือ อานุภาพที่

^{๑๑} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๖/๒๓.

^{๑๒} พ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๕๖/๔๓๓.

^{๑๓} พ.ป.อ. (ไทย) ๗/๑/๖๐-๖๔/๓๔๔.

๒ ของมรรค ดังนั้นจึงไม่มีหน้าที่ของมรรคที่พึงให้เกิดอีกเพื่อกำจัดกิเลส หน้าที่ของมรรคเพื่อการเข้าสมาบัติอีกก็ไม่มีเช่นกัน แม้หากบุคคลใดบุคคลหนึ่งดำริว่าเราไม่ต้องการเข้าผลสมาบัติ จักเข้ามรรคที่ได้บรรลุมาก่อน แล้วกระทำการบริกรรม ลำดับนั้น ผลจิตเท่านั้นพึงเป็นไปด้วยอำนาจของมรรคเจตนาที่เคยเกิดคราวเดียวแล้วดับไป มรรคจิตจะเกิดขึ้นไม่ได้”^{๑๔}

๑.๖.๑.๔ ปกรณวิเสส วิสุทธิมรรค พระพุทธโฆษาจารย์ มีคำอธิบาย การทำลายกิเลสต่าง ๆ ไว้ว่า “ในอานิสงส์ทั้งหลายนั้น การทำลายกิเลสต่าง ๆ ใด โดยความเป็นสักกายทิฏฐิ เป็นต้น ที่เรากล่าวมาแล้วตั้งแต่นามรูปปัจจุเจตนา (ญาณกำหนดรู้นามรูป) ข้อนี้พึงทราบว่าเป็นอานิสงส์ของปัญญาภาวนาฝ่ายโลกียะ การทำลายกิเลสต่าง ๆ ใดโดยความเป็นสังโยชน์ เป็นต้น ในขณะ (บรรลุ) พระอริยมรรค ที่เรากล่าวมาแล้ว ข้อนี้พึงทราบว่าเป็นอานิสงส์ของปัญญาภาวนา ฝ่ายโลกุตตระ”^{๑๕}

๑.๖.๒ ตำราวิชาการพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๖.๒.๑ พระอนรุทธะ และพระญาณธชะ มีคำอธิบายการอุปมาถึง การละวัฏฏะ ๓ ไฉนหนังสือ “อภิมมัตถสังคหะ และปรมัตถทีปนี” ว่า “ผู้หนึ่งเป็นต้นกระพือปีกมิให้ร่วงหล่น เทียวไปสู่พฤษภาชาติหรือไพโรสนท์ รักษาตนให้คงอยู่ได้ แต่เมื่อปีกไม่มีก็ทำการบินไปให้สำเร็จไม่ได้ ย่อมร่วงหล่นลงมาตาย ฉนใดเหล่าสัตว์นี้ตั้งใจด้วยเจตนาที่มีลักษณะชวนชวายุแล้ว ให้สำเร็จความเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกรรมเทียวไปสู่ภพน้อยใหญ่ ย่อมท่องเที่ยวไปในวัฏฏะจนถึงทุกวันนี้ ถ้าเจตนาไม่มีกรรมวัฏฏ์ก็ไม่มี ครั้นกรรมวัฏฏ์ไม่มีวิปากวัฏฏ์ก็ไม่มี และเมื่อวิปากวัฏฏ์ไม่มี กิเลสวัฏฏ์ที่นอนเนื่องอยู่ในกระแสวิปากนั้นก็ไม่มีได้ ดังนั้นจึงไม่มีวัฏฏะ ๓”^{๑๖}

๑.๖.๒.๒ พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) มีคำอธิบายถึงวัฏฏะของกิเลส หรือวัฏฏะของทุกขไว้ว่า “เนื่องจากกิเลสวัฏฏ์และกรรมวัฏฏ์ประกอบด้วยเหตุ ๕ อย่างในอดีต จึงทำให้เกิดปฏิสนธิวิญญาน นามรูป อายตนะ ผัสสะ และเวทนา ผล ๕ อย่างนี้รวมเรียกว่า วิปากวัฏฏ์ (วนเวียนวิปาก) ทั้งนี้เพราะปุณฺชนทั่วไปประกอบด้วยอวิชชา จึงหลงผิดว่าอารมณ์ที่มากระทบทางกายและทางใจเป็นสิ่งที่ดึงดูดน่าเพลิดเพลิน และก่อให้เกิดตัณหาความทะยานอยากในอารมณ์ต่าง ๆ

^{๑๔} พระอนรุทธะ และพระญาณธชะ, อภิมมัตถสังคหะ และปรมัตถทีปนี, แปลโดย พระคันธสาราภิวงศ์, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: หจก. ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๕๐.

^{๑๕} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลโดย สมเด็จพระพุทธสาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประยูรพงศ์พรินติ้ง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๘๓.

^{๑๖} พระอนรุทธะ และพระญาณธชะ, อภิมมัตถสังคหะ และปรมัตถทีปนี, แปลโดย พระคันธสาราภิวงศ์, หน้า ๖๕๖.

ติดตามมา ซึ่งเป็นการเริ่มต้นวงจรที่ชั่วร้ายของเหตุและผลให้หมุนเวียนเกิดขึ้นใหม่อีก และนี่ก็คือ วัฏฏะ ความหมุนวนเวียนแห่งความทุกข์นั่นเอง”^{๑๗}

๑.๖.๒.๓ พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) มีคำอธิบายแนวทางการดับกิเลสไว้ว่า “นิโรธ มี ๒ อย่าง ได้แก่ สอุปาทิเสส ดับกิเลสยังมีเบญจขันธ์เหลืออยู่ ๑ อนุปาทิเสส ดับกิเลสไม่มีเบญจขันธ์เหลือ ๑ ผู้ที่จะถึงนิโรธได้จะต้องเจริญวิปัสสนากรรมฐานเท่านั้น ผู้รักษาศีลเพียงศีล ๕-๘-๑๐-๒๒๗ อย่างใดอย่างหนึ่ง จนกระทั่งถึงวันตาย แต่ไม่มีโอกาสเจริญวิปัสสนากรรมฐานจะถึงนิโรธได้ไม่ เพราะศีล รักษาภิเลส ปราบภิเลสอย่างหยาบ ๆ ที่จะล่วงออกมาทางกายกับทางวาจาเท่านั้น ไม่สามารถปราบภิเลสอย่างกลาง อย่างละเอียดได้เมื่อกิเลสมืออยู่ถึงนิพพาน คือ นิโรธไม่ได้เด็ดขาด ผู้เจริญสมถกรรมฐานอย่างเดียว แต่ไม่ได้เจริญวิปัสสนากรรมฐาน จะไม่ได้บรรลุมรรค ผล นิพพานเด็ดขาด เพราะสมถกรรมฐานปราบภิเลสอย่างกลาง คือ ปริยฐานภิเลสเท่านั้น ไม่สามารถปราบอนุสัยกิเลสได้ เมื่ออนุสัยยังมีอยู่ถึงนิพพานไม่ได้”^{๑๘}

๑.๖.๒.๔ พระกัมมัญฐานาจารย์ พระปณิตตาภิวงศ์ มีคำอธิบายสมถภาวนาหรือการเจริญสมาธิว่า “จะช่วยให้จิตสงบ วิเวก และห่างไกลจากกิเลส โดยข่มกิเลสไว้ไม่ให้เกิดขึ้นชั่วคราว ผู้ปฏิบัติสามารถทำจิตให้บริสุทธิ์ได้ในระหว่างที่จิตจดจ่ออยู่กับอารมณ์กรรมฐาน ผู้ปฏิบัติสามารถบรรลุถึงปิติ ความสุข และความสงบอย่างลึกซึ้ง บางครั้งพลังจิตที่พิเศษก็อาจเกิดขึ้นด้วยวิธีนี้ ทว่าความสำเร็จของสมถภาวนาไม่ได้ทำให้เกิดปัญญาญาณเห็นสัจธรรมของรูปและนามต่าง ๆ กิเลสจะถูกข่มไว้แต่มิได้ถอนราก ยังอยู่ในชั้นธันดาน จิตยังมีได้หยั่งลงสู่สภาวะธรรมตามความเป็นจริง ดังนั้นผู้ปฏิบัติจึงยังมิได้พ้นจากสังสารวัฏ และอาจหลงสู่อบายภูมิได้ในอนาคต”^{๑๙}

๑.๖.๒.๕ พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตโต) มีคำอธิบายเหตุผลที่สติสามารถขจัดและป้องกันอาสวะกิเลสไว้ว่า “ในแง่ความบริสุทธิ์ เมื่อสติจับอยู่กับสิ่งที่ต้องการอย่างเดียว และมีสัมปชัญญะรู้เข้าใจสิ่งนั้นตามที่เป็น ย่อมเป็นการควบคุมกระแสรับรู้ และความคิดไว้ให้บริสุทธิ์ ไม่มีช่อง ที่กิเลสต่าง ๆ จะเกิดขึ้นได้ และเมื่อวิเคราะห่มองเห็นสิ่งเหล่านั้น เพียงแค่

^{๑๗} พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), **ปฏิจจสมุปบาท เหตุผลแห่งวัฏสงสาร**, แปลโดย พระคันธสาราภิวงศ์, (กรุงเทพมหานคร: หจก.ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓๓๗.

^{๑๘} พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ), **วิปัสสนากรรมฐาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐๑.

^{๑๙} พระกัมมัญฐานาจารย์ พระปณิตตาภิวงศ์, **รู้แจ้งในชาตินี้**, แปลโดย พระคันธสาราภิวงศ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๗๘.

ตามที่มันเป็น ไม่ใช่ความรู้สึก ไม่สร้างความนึกคิด ตามความโน้มเอียงและความฝืนนิยมต่าง ๆ ที่เป็นสภวิสัยลงไป ก็ย่อมไม่มีความยึดมั่นถือมั่นต่าง ๆ ไม่มีช่องที่กิเลสทั้งหลาย เช่น ความโกรธจะเกิดขึ้นได้ เป็นวิธีกำจัดอาสวะเก่า และป้องกันอาสวะใหม่ไม่ให้เกิดขึ้น”^{๒๐}

๑.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๓.๑ พระครูอาทรปริยัติสุกิจ (สัมพันธ์ พลภาณโณ) ศึกษาเรื่อง “ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสักกายะสูตร” พบว่า มีหลักสำคัญดังนี้ สักกายะคือ อุปาทานขันธ์ ๕ หรือขันธ์ ๕ มี รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เหตุเกิดแห่งสักกายะคือ ตัณหา ๓ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา ความดับแห่งตัณหา คือ ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ ปฏิปทาที่ให้ถึงความดับแห่งสักกายะ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ สัมมาทิฎฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และ สัมมาสมาธิ^{๒๑}

๑.๖.๓.๒ พระครูนนทคุณวิสุทธิ์ (สมพงษ์ สุทฺธิจิตฺโต) ศึกษาเรื่อง “ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิปัสสนาในจุฬหัจฉโคตตสูตร” พบว่า หลักปฏิบัติเพื่อให้ได้วิชา ๓ ภิกษุที่ถึงพร้อมด้วยอินทริยสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษ ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากนิวรณ์ ๕ เมื่อละนิวรณ์แล้ว ย่อมเกิดปราโมทย์ ปีติ มีกายสงบ มีสุข จิตตั้งมั่น ปราศจากอกุศลกรรม บรรลุปฐมฌาน เมื่อวิตกวิจารณ์สงบไปย่อมบรรลุทุติยฌาน เมื่อปีติสงบระงับไปย่อมบรรลุตติยฌาน เมื่อละสุข ละทุกข์ และดับโทมนัสได้ ย่อมบรรลุจตุตถฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีแต่สติอันบริสุทธิ์ด้วยอุเบกขา ย่อมมีใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้วแผ่ไปทั่ว โนมน้อมจิตไปเพื่อวิชา ๓^{๒๒}

๑.๖.๓.๓ พระมหาแสงเพชร สุทฺธิจิตฺโต (สารธิมา) ศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิธีละอาสวะในสัพพาสวสูตร” พบว่า การปหานกิเลส ๕ ประการ ได้แก่ ๑) ตัทธกปหาน ๒) วิกขัมภกปหาน และ ๓) สมุจเฉทปหาน ๔) ปฏิปัสสัณณกปหาน ๕) นิสสรณปหาน การจะเข้าละ และขจัดกิเลสได้โดยสิ้นเชิงนั้น ต้องอาศัยการเจริญวิปัสสนาภาวนาเท่านั้น การเจริญวิปัสสนาภาวนานั้น เป็นการ

^{๒๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุง), หน้า ๑๙๕.

^{๒๑} พระครูอาทรปริยัติสุกิจ (สัมพันธ์ พลภาณโณ), “ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสักกายะสูตร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖, บทคัดย่อ.

^{๒๒} พระครูนนทคุณวิสุทธิ์ (สมพงษ์ สุทฺธิจิตฺโต), “ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิปัสสนาในจุฬหัจฉโคตตสูตร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕, บทคัดย่อ.

ฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดปัญญารู้แจ้งตามความเป็นจริง ด้วยการกำหนดสติตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ได้แก่ กาย เวทนา จิต และธรรม กำหนดรู้รูปนามปัจจุบันโดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่ตัวตน จนเกิดปัญญาญาณสามารถละอาสวะกิเลสทั้งปวงได้ตามลำดับขั้นของการบรรลุนิพพาน ซึ่งมีพระโสดาบัน เป็นต้น^{๒๓}

๑.๖.๓.๔ พระมหาอนุชา ภาทิสฺส (จันทวงศ์) ศึกษาเรื่อง “ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิปัสสนาในปริยญญสูตร” พบว่า หลักธรรมในปริยญญสูตรมีประเด็นสำคัญดังนี้ คือ รูปเป็นธรรมที่ควรกำหนดรู้ เวทนาเป็นธรรมที่ควรกำหนดรู้ สัญญาเป็นธรรมที่ควรกำหนดรู้ สังขารเป็นธรรมที่ควรกำหนดรู้ วิญญาณเป็นธรรมที่ควรกำหนดรู้ ส่วนปริยญญธรรม มีความสิ้นไปแห่งราคะ โทสะ และโมหะ คือ ผู้ที่รู้ชัดในขั้น ๕ มีความเกิดขึ้นความดับแห่งขั้น เป็นหนทางที่ให้ถึงความดับแห่งขั้น มีการปฏิบัติเพื่อความเบื่อหน่าย คลายกำหนด ถึงความดับแห่งขั้นทั้งหลายชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติดี เป็นผู้หลุดพ้นแล้ว เพราะความเบื่อหน่ายคลายกำหนด มีความดับไปไม่ยึดมั่นถือมั่นในขั้นทั้งหลาย ย่อมหมดกิเลสโดยสิ้นเชิง สามารถดับทุกข์ทางกาย และโหม้นสทางใจในภพนี้ได้^{๒๔}

๑.๖.๓.๕ นางราตรี ศรีเวียง ศึกษาเรื่อง “ศึกษากิเลสและวิธีปฏิบัติเพื่อขจัดกิเลสในพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า กิเลส เป็นสิ่งมัวหมอง เป็นอุปกิเลสทำให้ไม่สง่า ไม่ผ่องใส ไม่บริสุทธิ์ เป็นทาสแห่งตัณหา ถูกตัณหาชักนำให้อัตภาพหยาบเจริญเติบโต ยินดีการเกิดใหม่ เป็นอกุศลเจตสิกที่เป็นเครื่องนำสรรพสัตว์ให้เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ตามนัยพระอภิธรรมสภาวะธรรมที่เป็นกิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนอตตปปะ ในคัมภีร์วิภังค์ชี้สาเหตุแห่งทุกข์ว่าเป็นแก่นของกิเลส หรืออีกนัยหนึ่ง ตัณหา กิเลส และสภาวะธรรมที่เป็นอกุศลที่เหลือเรียกว่า ทุกขสมุทัย กิเลสล้วนอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์^{๒๕}

^{๒๓} พระมหาแสงเพชร สุทธิจิตโต (สารธิมมา), “ศึกษาวิธีละอาสวะในสัพพาสวสูตร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕, บทคัดย่อ.

^{๒๔} พระอนุชา ภาทิสฺส (จันทวงศ์), “ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิปัสสนาในปริยญญสูตร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

^{๒๕} นางราตรี ศรีเวียง, “ศึกษากิเลสและวิธีปฏิบัติเพื่อขจัดกิเลสในพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

จากการศึกษาทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดนี้ พบว่า งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาทั้งหมดนี้ได้วิจัยเฉพาะแง่มุมที่สอดคล้อง และใกล้เคียงกับเนื้อหาการศึกษาหลักธรรมและการปฏิบัติเพื่อขจัดกิเลสเท่านั้น แต่ยังไม่ตรง และครอบคลุมประเด็นเนื้อหาทั้งหมดเพียงสามารถใช้เป็นแนวทางในการวิจัยเท่านั้น ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาเพิ่มเติมในรายละเอียดเพื่อประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้สนใจการศึกษาเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการเจริญวิปัสสนา ซึ่งจะยังประโยชน์ต่อการพิจารณากำหนดรู้จิตให้ดำเนินสู่มรรค ผล นิพพาน สืบต่อไป

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาหลักธรรมและการปฏิบัติเพื่อขจัดกิเลสที่ปรากฏในสามัญญผลสูตร การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของการศึกษาแล้วนำมาสรุปบรรยายเชิงพรรณนา ดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาหลักธรรม และการปฏิบัติเพื่อขจัดกิเลสที่ปรากฏในสามัญญผลสูตร ข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ และคัมภีร์พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย แปล ชุด ๙๑ เล่ม ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๒๕ อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค คัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะ และคัมภีร์ปรมัตถทีปนี เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงหลักการ และแนวคิดสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวกับกิเลสในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกิเลส และวิธีขจัดกิเลสตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเอาไว้เป็นหลักฐานปรากฏอยู่ในสามัญญผลสูตร

๑.๗.๒ ศึกษาหลักธรรมและการปฏิบัติเพื่อขจัดกิเลสที่ปรากฏในสามัญญผลสูตร ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา เช่น หนังสือพุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงขยาย) ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) เป็นต้น และเอกสารงานวิจัย เช่น วิทยานิพนธ์พุทธศาสนาพุทธศาสนตรมหาบัณฑิตของพระครูอาหารปริยัติสุกิจ (สัมพันธ์ พลภาณ) ได้ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสัkkายสูตร ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับการขจัดกิเลส เพื่อเป็นการอธิบายขยายความเนื้อหาเพิ่มเติมจากในพระไตรปิฎกให้มีความละเอียดชัดเจนมากยิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถไขความกระจ่างในเรื่องการปฏิบัติเพื่อขจัดกิเลสโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขจัดอัสวะกิเลสโดยประธาน ๕ ประการในสามัญญผลสูตรได้

๑.๗.๓ นำข้อมูลที่ได้มาประมวล สังเคราะห์ให้เห็นหลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับกิเลส รวมถึงความหมาย ประเภท ลักษณะ และรายละเอียดต่าง ๆ ของกิเลส แล้วนำเข้าสู่ขบวนการขจัดกิเลส ตามหลักการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔

๑.๗.๔ นำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ พร้อมนำเสนอเป็นวิทยานิพนธ์

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบเนื้อหาหลักธรรมในสามัญญผลสูตร

๑.๘.๒ ทำให้ทราบหลักธรรมที่ใช้จัดกิเลสในสามัญญผลสูตร

๑.๘.๓ ทำให้ทราบหลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อจัดกิเลส ที่ปรากฏในสามัญญ

ผลสูตร